Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукована га залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп.

№ 9. Вільня, Пятніца, 30-га студзеня 1925 г. Год I.

Кожны беларус, які хоча вучыць сваіх дзетак у беларускай школе, павінен скласьці аб гэтым Інспэктару дэклярацыю (гэта значыць заяву).

Найвялікшая крыуда.

Ніжэй мы падзем стацьцю аб тым, як польская дэмакратыя зьмяняла свае пагляды на нацыянальнае пытаньне—з таго мамэнту, калі *польскае* нацыянальнае пытаньне аказалася вырашаным у кірунку стварэньня незалежнае польскае дзяржавы, і панаваньне польскага народу над *„інародцамі“* было замацавана міжнародавымі актамі.

Прамаўляючы на вечы ў Варшаве, дэп. Прагер слушна прыпомніў, што беларускія дэпутаты і сэнатары, прыняўшы ўчасьце ў выбарах прэзыдэнта Войцеховскага і аддаўшы свае галасы за гэтага кандыдата польскае дэмакратыі,—выявілі гэтым сваю веру ў польскі дэмакратызм і жаданьне йсьці рука ў руку з польскай дэмакратыяй — дзеля супольнага змаганьня з чорнымі сіламі. І запраўды: кожнаму ясна, што, кідаючы свае галасы за сучаснага прэзыдэнта, дэпутаты „меншасьцяў“ далі іх, так-сказаць, *на крэдыт польскай дэмакратыі.* А як аддзякавала нам яна—гэная дэмакратыя?

Недастойны паступак былага прэм'ера ген. Сікорскага, прадстаўніка гэнае самае дэмакратычнае Польшчы, які, працягіваючы адну руку беларусам дзеля згоды, другой даваў знак распачаць самую непрымірымую барацьбу з імі,—вось адплата нашых даўжнікоў. За апошнія два гады ўсё беларускае арганізованае жыцьцё разьбіта так, што, каб ня нашы дэпутаты, дык некаму было-б і прамаўляць ад імя беларускага грамадзянства. Ды гэтага мала: побач з палітыкай разьбіваньня і нішчэньня нашых матэрыяльных і духовых сіл, пушчаны ў ход новы спосаб барацьбы з беларусамі: спосаб *дэмаралізаваньня*, шырэньня *маральнае атруты...* Пры магутным падтрыманьні з польскага боку творацца „беларускія“ ўстановы і арганізацыі, на чале якіх стаяць элемэнты маральна брудныя, пашыраючыя сярод нашага грамадзянства маральную згнілізну. Усе гэтыя валэйшаўскія прадпрыемствы і шулерні глыбока дэмаралізуюць ня толькі гасьцей іх — польскіх урадоўцаў, што праігрываюць тамака казённыя, ці здабытыя праступнымі спосабамі грошы: яны робяць нешта йшчэ горшае, бо гэную *маральную гніль уганяюць у беларускую масу*, на жывым прыкладзе навучаючы яе, што не маральнасьць, ня чэснасьць і ідэйнасьць, але як-раз процілежнасьць гэтага, маральны бруд і прадажнасьць даюць грошы, салодкае жыцьцё, ды, нават,—пашану ў „паноў палажэньня“... Людзі, якіх сама польская ўлада заклэйміла, як маральна брудных, становяцца пасрэднікамі паміж гэтай уладай і насяленьнем („Прасьвета“). І ўсё гэта робіцца з ведама таго, хто прадстаўляе ў сучасным урадзе іменна польскую дэмакратыю: з ведама пана Тугутта,...

Уціск, крыўды, зьдзекі — усё гэта рэчы, якія з часам забываюцца. Раны гояцца, магільныя наспы травой зарастаюць. Але гэная маральная згнілізна, якая разводзіцца ў нашым грамадзянстве вонкавымі сіламі, — гэта нешта такое, чаго народ ня можа забыць ніколі. І адказнасьць за тое, што цяпер у нас і сярод нас творыцца, мы ўскладаем у першы чарод *на польскую дэмакратыю*: сваім маўчаньнем, сваей маўклівай згодай на ўсё гэтае яна стаецца *ўчасьніцай у найгоршай, найстрашнейшай крыўдзе*, учыненай нашаму народу.

Чужая школа не дае карысьці.

(Голас чытача).

Ляжыць прада мною № 3 „Беларускай Долі“.

Чытаючы карэспандэнцыю „Ёлка ў Чамерскай прыватнай школе“, сэрца мае цешылася, і на вачах аж сьлёзы выступілі ад радасьці, што там далёка, у глухім кутку Слонімшчыны, дзеткі гэтак шчасьліва і радасна, палюдзку гулялі Каляды і сустракалі Новы Год.

Мысьляй пераношуся туды, у Чамерскую школу, і бачу прамянеючыя ад радасьці твары дзетак і такія-ж радасныя твары іх бацькоў і матак. Чую родныя сьпевы, родную дэклямацыю і толькі родную мову! Як-жа павінна было быць весела, радасна, шчасьліва ў той вечар,—і я, каб мог папасьці да вас на тую пару і весяліцца разам з вамі, мусіць, бы гэты дзень лічыў самым шчасьлівым днём у маім жыцьці.

Табе, дарагі настаўніку, крэпка, крэпка сьціскаю брацкую далонь і жадаю сілы і вытрываласьці ў тваім цяжкім змаганьні за родную мову. Хай твая ўзорная школа сьвеціць добрым прыкладам для іншых школаў.

Мне здаецца, што ў прыкладзе Чамерскай школы ёсьць нешта вялікае, стыхійнае, нейкае няведамае жыцьцё, сама прырода. Вось прыклад; чамерскі казённы польскі вучыцель сядзіць у вялікай, але... пустой школе. А тут, пад бокам, у цеснай хатцы, на ваенным папялішчы вырастае другая школа, ледзьве зьмяшчаючы ахвотных вучыцца. Чаму гэта? а таму, што польскі вучыцель **чужынец**, што ён ня прышоў сюды тварыць жыцьцё і сеяць асьвету, а толькі дзеля апалячываньня,—дзеля забіваньня жывога духа ў беларускіх дзетак.

І вось само жыцьцё, сама прырода адкідае яго, як нешта мёртвае, непатрэбнае, а на яго мейсца заве свайго роднага вучыцеля, — поўнага жыцьця, ахвярнасьці і запалу да працы.

І там, дзе творыць само жыцьцё, там ідзе праца, там жыве радасьць і шчасьце; там лунаюць родныя песьні, жывуць там вясёлыя родныя жарты, казкі і т. п... Там дзеткі вялікай сямейкай, у добрай згодзе, весяляцца, бачучы і чуючы ўсё сваё, усё роднае, а бацькі іх нацяшаюцца, бачучы, як многа добрага, разумнага даець дзеткам родная школа.

Ня тое ў нас, у Салечніцкай гміне, пад самай Вільняй, дзе цёмныя, адурманеныя ксяндзамі людзі лічаць сябе за палякоў і дзяцей сваіх пасылаюць у польскую школу. Але самі бацькі кажуць, што болей карысьці аддаць дзіця быдла пасьвіць, як да тэй школы. Цэлы дзень за колькі вёрст чутно несьцярпімае галасаваньне дзяцей,—як-бы іх хто рэжа, ці б'ець.

Вучаць дзяцей дьзве вучылькі-паненкі, каторыя Бог ведае аб чым думаюць, толькі не аб навуцы. Наагул, ніякай навукі, ніякага парадку, ніякае дысцыпліны тамака няма. Калі, хто і як дзяцей вуча, — няведама, бо а кожнай пары, як толькі выйдзеш на вуліцу, заўсёды ўбачыш школьных дзяцей, бегаючых адзін за адным; уся навука—у тым, што на малога, гадоў 10, хлапца наваліцца грамада хлапцоў, заваляць яго ў балота, пры чым колькі хлапцоў сядае на рукі, на ногі, на галаву, а хлапцоў з пяць—на грудзі і душаць малога. Той дзіка крычыць, а цэлая грамада дзяцей заходзіцца ад сьмеху, гледзячы на неміласэрдныя мукі дзіцяці, і .. ўсё гэта дзеецца пад самым вакном вучыцелек, якія, мусіць, сьляпыя і глухія на ўсе гэтыя варварскія гульні дзяцей.

Бацькі казалі мне, што дзеці іх былі лепшымі, пакуль не хадзілі да тэй школы. Замест добрай навукі, дзіця прыходзіць са школы да дому з парванай шапкай, з адарваным каўняром, ці рукавом, з падбітым вокам, ці акрываўленым носам. Гэта ўсё—школьныя гульні.

Скуль узяліся ў дзяцей розныя жульніцкія прывычкі?—кажуць бацькі. — Дзіця навучылася красьці, ілгаць, курыць, ня хоча брацца за кніжку, ці наагул за якую-колечы працу. Просіць грошы на сшыток, на кніжку, а купляе папяросы, цукеркі, а н'ат і гарэлку.

Пішучы падрабязна, ня толькі ў малой газэтнай карэспандэнцыі, але і на валовай скуры ўсяго ня сьпішаш.

Лепшыя бацькі, бачучы шкадлівасьць такое навукі, даўно пазабіралі сваіх дзяцей са школы і вучаць у хаце.

Ня лепш стаіць справа і з самымі бацькамі. У нашым мястэчку няма ніякага таварыства, ні дому народнага, ні бібліатэкі—чытальні. Жывуць людзі, не раўнуючы, як быдля якое. Ані газэт, ані кніжак ніхто ў вочы ня бачыць. Аб роўні сьвядомасьці тутэйшых сялян можа сьведчыць такі факт, што некаторыя, досыць нядурныя сяляне пыталіся ў мяне: „ці праўда, што ў Расеі ўжо правіць цар? Ці „Германія“ (Нямеччына) ваюе з туркам? Ці румыны (думаюць, што мурыны) людзей ядуць? Ці Амэрыку акіян заліў“ і т. п.. Няма нічога дзіўнага ў тым, бо тутэйшыя вучылькі ні разу не рабілі ніякіх адчытаў для дарослых. І, наагул, асьмеліваюся думаць, што ў тутэйшых вучыцелек сьвядомасьць мала большая, чым у тутэйшых сялян.

Ні ў будні, а ні ў сьвяточны дзень я ня бачыў, каб дзе сяляне сабраліся разам і гутарылі аб якіх добрых справах. Толькі на вясельлі, ці на хрэзьбінах гуляюць грамадой, але і там нічога добрага не пачуеш. П'янства, нейкае дзікае, адурманіваючае п'янства, — да страты прытомнасьці і чалавечае годнасьці. Дзікія сьпевы, шалёныя скокі, патокі няпрыстойных, брудных слоў, а пасьля—бітва і кроў,—вось абразок нашае сялянскае забавы!

Ня лепш і з моладзяй! Бываў я на, так званых, вечарынах. Хата прасторная; у адным канцы гуляюць у карты на грошы, і хто выйграе, павінен „фундаваць“ для ўсіх гарэлку, а ў другім канцы п'яны музыка нешта скуголіць на гармоні. Пар са дваццаць хлапцоў і дзяўчат брыдка круцяцца па хаці, падымаючы такі пыл, што трудна людзей пазнаць. Потна, накурана, душна, цесна.

Не навіна бачыць п'яныя, абрыдлыя твары хлапцоў, а н'ат і дзяўчат. Брыдкія прыпеўкі, брыдкія словы так і вісяць у паветры. Гдзе падзелася тая срогасьць і недаступнасьць дзяўчат?—„Француская культура“ ступянёва заступае яе мейсца.

Паміж хлапцамі аднэй і другой вёскі падымаецца сварка, а пасьля гасьнець лямпа, тапчаны і табурэты лятаюць у паветры, трашчаць галовы, льецца кроў, зьвіняць вокны; усё пакрываецца бруднай маскоўскай лаянкай.

Дзеецца ўсё гэта на вачах дзяцей, на вачах дзяўчат і іх бацькоў...

Шырыцца маральная гніль. Нейкі туман за-

сланіў людзям вочы. Усё якбы коціцца ў нейкую пропасьць...

Толькі адна „рэстаўрацыя“ ня хіліцца да ўпадку, а разьвіваецца ўсё болей і болей. Ні днём, ні ночай не замыкаюцца яе дзьверы. Заўсёды там поўна гасьцей, заўсёды пануе там шум, сварка, сьпевы, лаянка і так без канца.

П'юць усе. Якбы якая эпідэмія п'янства заразіла людзей бяз розьніцы стану і полу.

П'юць мужчыны, п'юць бабы, дзяўчаты, хлапцы і дзеці; п'ець паліцыя, п'юць вучыцялі, п'юць „вышэйшыя ўжэнднікі“, п'ець уся каапэратыва, п'ець солтыс, п'ець лясьнічы, адміністратар, аканом, фэльчар з маёнтку; п'юць багатыя і бедныя сяляне. Адным словам, амаль ня кожнага з тутэйшых спаткаеш у „рэстаўрацыі“ пры бутэльцы.

Што гэта? пытаюся я і сам сябе і не знаходжу адказу.

Чаму гэта людзі прапіваюць астаткі, прапіваюць розум, гонар і чалавечую годнасьць?

Чаму гэта так азьвярэў чалавек? Скуль гэта агульная дэмаралізацыя?

І здаецца мне, што прычына ўсяго гэтага крыецца ў рэнэгацтве народу. Сяляне, сьлепа верыўшыя сваім ксяндзам, што хто каталік — той і паляк, пагарджаюць роднай мовай, роднымі звычаямі, а гэта значыць усім тым, што павінна быць дорага кожнаму культурнаму чалавеку. Зьнівэчылі нацыянальную ідэю, адракліся ад свайго нацыянальнага „Я“, а знача выракліся самых сябе. А з чужога прысвоілі сабе толькі адны польскія пацеры. Чужая і далёкая польская культура не магла прышчапіцца да тутэйшага народу, бо наагул ніхто з палякоў ніякай культурнай працы тут ня вёў і не вядзе, а свая нацыянальная беларуская сьвядомасьць яшчэ надта слабая. Усё гэта зрабіла тое, што з тутэйшых сялян вышла, як кажуць, „**ні Богу сьвечка, ні чорту качарэжка**“.

Замест нацыянальнай сьвядомасьці, пачуцьця свайго нацыянальнага „**Я**“, а з гэтым і роднай асьветы і творчай працы,—бачым п'янства, зьверства, распусту, духовую цямноту і маральную згнілізну. І гэта зразумела, бо ў жыцьці нічога не павінна стаяць на мейсцы: здаровае павінна жыць, а гнілое—гніць!

Хай за ўсё гэтае гнаеньне беларускай душы, а таксама за ўзрастаючы малады бандытызм, праявы якога ўжо бачым у пашыраючайся дэмаралізацыі тутэйшай моладзі, бяруць адказнасьць усе тыя польскія культуртрэгеры, каторым ня справа асьветы, этыкі і маральнага падняцьця нашага народу ляжыць на сэрцы, а толькі справа апалячываньня, ці, лепш сказаць, адурманіваньня нашага народу для розных палітычных мэтаў.

Вось чаму з такой радасьцю я сустракаю вестку, што там — далёка ад Вільні, у глухой Слонімшчыне, сяляне ўзыйшлі на шлях адкрытай барацьбы за родную школу і што пладатворныя вынікі іх змаганьня так хутка выявіліся ў пастаці тэй радасьці, таго праўдзівага шчасьця, якое адчувалі беларускія дзеткі, іх бацькі і маткі на ёлцы ў Чамерскай прыватнай школе.

Усім арганізатарам тэй роднай школы і яе настаўніку—чэсьць і хвала!

Янка Маланка.

Ніколі не зьніштажай сваей беларускай газэты! Прачытаўшы, давай суседу, ці знаемаму, каб і ён пазнаў праўду аб жыцьці свайго народу і даведаўся, што робіцца на сьвеце!

Палітычны агляд.

У Польшчы.

Сьмерць пасла З. Сэйды.

У Варшаве памёр віцэ-старшыня Сойму п. Зыгм. Сэйда, брат вядомага эндэка, былага „міністра загран. спраў“—Мар'яна Сэйды.

Пастанова канвэнту сэньёраў.

Конвэнт сэньёраў пастанавіў, пакуль камісія будзе працаваць над бюджэтам, склікаць агульныя паседжаньні Сойму толькі ў выпадку канешнай патрэбы.

Арышт пятлюраўскага міністра.

20 студня, як пішуць польскія газэты, у Варшаве паліцыя арыштавала б. міністра ў габінэце атамана Пятлюры, нейкага Пінхоса Краснага (?), які абвінавачываецца ў шпіёнстве на карысьць Радавай Расеі (?).

Конная дывэрсыйная банда.

„Robotnik“ наказуе, што ў раёне Кукавічаў, каля Клецку, 26 студня пераехала цераз граніцу група конных людзей у цывільных вопратках — з боку С. С. Р. Р. Спаткаўшыся з патрулём пагранічнікаў, банда павярнула назад.

Новыя банды.

„Robotnik“ піша, што па весткам, якія даходзяць з пагранічча, быццам за кардонам рыхтуюцца новыя вялікія банды і напады.

Паміж іншым, у Магілянах месьціцца банда з 100—150 чалавек—з Мухай-Міхальскім і Янам(?) Качаном на чале, якія быццам ужо... заключылі кантракт (з кім?) аб тым, што ўсё зрабаванае мае быць уласнасьцю ўчасьнікаў нападаў...

Заграніцай.

Праект статуту „Польскай Нацыянальнай Рады“ ў Літве.

19-га сьнежня 1924 г. Польскі Клюб ў Ковенскім Сойме апрацаваў і падаў у Сойм праект статуту „Польскай Нацыянальнай Рады“ ў Літоўскай Рэспубліцы.

Галоўныя рысы гэтага цікавага праекту—гэткія:

Польскую Нацыянальную Раду выбірае Польскае Нацыянальнае Сабраньне, сябры якога выбіраюцца ўсімі літоўскімі грамадзянамі польскай нацыянальнасьці—шляхам агульнага, роўнага, тайнага і простага галасаваньня, па сыстэме прапарцыянальных выбараў (як адбываліся выбары і ў польскі Сойм, а таксама і ў літоўскі).

Старшыня Польскай Нацыянальнай Рады прымае ўчасьце у паседжаньнях габінэту міністраў з правам дарадчага голасу.

У межах загарантаваных Канстытуцыяй правоў для меншасьцяў — Польская Нацыянальная Рада мае права выдаваць абязываючыя пастановы для ўсіх сяброў польскай меншасьці.

Польская Нацыянальная Рада вядзе на мясцох рэгістрацыю (сьпіскі) грамадзян палякоў, адкрытыя для праверкі і паправак заінтарасаванымі асобамі.

Нацыянальная Рада мае правы юрыдычнай асобы, мае права рабіць усялякія праўныя акты, (купляць нерухомасьці і рухомасьці, прадаваць і г. д.).

Гэты праект быў ужо раз прадстаўлены Польскім Клюбам у 1923 г. ўраду Гальванаўскаса, але той у Сойм праекту не падаў.

„Robotnik“, падаючы гэты праект, дадае, што ў Літве дагэтуль урад не зрабіў нічога, каб правясьці ў жыцьцё артыкулы Дзяржаўнае Канстытуцыі Літвы і яе ўрачыстай дэкларацыі перад Лігай Народаў — у справе правоў меншасьцяў. Гэтыя правы не зрэалізаваны ў Літве...

А ў Польшчы?

Нядаўна праф. Казлоўскі, адзін з вельмі нячысьленых „у нашыя часы запраўды шляхотных мысьліцеляў у Польшчы“, у сваіх лекцыях у Празе казаў, што польская нацыянальная думка мае тое агульналюдзкае, — сусьветна-гістарычнае значэньне, што выпрацавала найпаўнейшыя, дасягаючыя мэты і нармуючыя душу мэтады нацыянальнага разьвіцьця і вызваленьня наагул, якімі пасьля можа ўжо карыстацца лёгка кожны народ, які таксама паняволены і таксама вядзе барацьбу за волю і незалежнасьць, як польскі.

Дык вось, калі гэта праўда, але ня „blaga“, дык няхай варшаўскія супляменьнікі пражскага прафэсара і літоўскіх палякоў—дадуць беларускай меншасьці ў Польшчы тое, чаго палякі дабіваюцца для сябе ад ковенскага ўраду ў Літве!

Камісія Сойму адкінула аднагалосна праект Польскай Нацыянальнай Рады, выпрацаванай польскім Соймамвым Клюбам.

Адмова матывавана тым, што нацыянальная аўтаномія дапускаецца канстытуцыяй толькі дзеля буйнейшых нацыянальных меншасьцяў, а палякоў у Літве, згодна з статыстыкай,—толькі каля 3 процантаў.

Загранічныя даўгі Польшчы.

Польская Рэспубліка вінавата другім дзяржавам гэткія сумы:

Амэрыцы — 178 міліёнаў 565 тысяч даляраў, або блізу 926 **міліёнаў злотых;**

Францыі — 891 міліён 105 тысячаў франкаў, або блізу 249 **міліёнаў злотых;**

Англіі — 5 міліёнаў фунтаў, або 122 **міліёны злот.**;

Італіі — 469 міліёнаў ліраў, або звыш 108 **міліёнаў злот.**;

Галяндыі — 9 міліёнаў 89 тысяч флярэнаў, або больш за 18 **міліёнаў злот.**;

Нарвэгіі — 16 міліёнаў 497 тысяч карон, або блізу 12 **міліён. злот.**;

Швэцыі — 5 міліён. 106 тысяч карон, або звыш 7 **міліён. злот.**;

Даніі — 358 тысяч карон, або звыш 301 **тыс. злот.**;

Швайцарыі — 73 тысячы 600 франкаў, ці каля 72 **тысяч злот.**

А ўсяго разам — **каля паўтара міліярда злотых.**

На аплату працэнтаў і надплату даўгоў у 1925 г. Польшча празначыла 57½ міліёнаў злотых, у тым ліку адной толькі Амэрыцы выпадае 13 міліёнаў злотых.

Да ўсяго гэтага трэба дадаць яшчэ **4½ мільярды залатых марак** доўгу, які Польшча павінна выплаціць, як заплату за нямецкую і аўстрыйскую дзяржаўную маемасьць на адышоўшых да Польшчы землях Нямеччыны і Аўстрыі, як сплату часьці нямецкіх даўгоў, што прыпадаюць на гэтыя-ж землі, і як польскую часьць „вызвольнага“ доўгу дзяржаў-насьледніц Аўстрыі.

Словы і учынкі польскае дэмакратыі у справе „Крэсаў“.

Гэтымі днямі адбылася ў Варшаве даволі цікаўная „зборная лекцыя“ ў справе—усё тых-жа „нястраўных“ „Усходніх Крэсаў“.

На гэтую нястраўную, — негыгіенічную тэму (шкодную для здароўя) зрабіў веча ў салі „Towarzystwa Hygjenicznego“ „Саюз Незалежнай Сацыялістычнай Моладзі“,—так сказаць—„пэ-со мольцы“.

Выступілі на вечы з дакладамі тры (відаць, найстарэйшыя?) прадстаўнікі польскай „незалежнай сацыялістычнай моладзі“ — былы міністар Л. Васілеўскі і паслы: Недзялковскі і Прагер.

Пан Васілеўскі казаў агульна аб справе меншасьцяў у Польшчы і ў іншых дзяржавах, аб гэтым вельмі балючым у Эўропе пытаньні, калі ня створаным, дык завостраным тым самым Вэрсальскім „мірам“, які быццам меў адной з мэтаў вырашыць яго.

Слушна аўтар пералічывае ўсе „ірэдэнты“, якіх нарабіў Вэрсальскі Трактат—у дадатак да існаваўшых раней. Але зусім няслушна ён ставіць у адзін рад гэткія рэчы, як „kwestja“ каталёнская ў Гішпаніі, ці ў Фінляндыі—шведская і — справу „ўсходніх крэсаў“ Польшчы. Трэба наагул сьцьвярдзіць, што нідзе ў Эўропе, нават на Балканах, ані ў Турэччыне няма, калі ня гэткай вастраты, дык ужо бясспрэчна гэткіх разьмераў, гэткага народна-тэрыторыяльнага маштабу, гэтага зьявішча, гэтай агульна-эўрапэйскай хваробы, як у Польшчы!..

Бясспрэчна,—нідзе ў іншым мейсцы Эўропы няма таго, каб **„меншасьцямі“ лічылася і адпаведна трактавалася ў дзяржаве цэлая траціна яго насяленьня**, каб да этнаграфічна-тэрытарыяльнага ядра дзяржавы была далучана роўная ёй этнаграфічна чужая тэрыторыя.

І калі, як кажуць філязофы, **якасьць** ёсьць вынікам (функцыяй) **колькасьці**, дык можна сказаць, што „справа меншасьцяй“ у Польшчы стаіць зусім асобна і амаль не адзінока паміж усімі пералічанымі п. Васілеўскім, як зусім „арыгінальнае“ зьявішча. Дзеля гэтага нашая „крэсавая хвароба“ перад усім пагражае агульна эўрапэйскай „гыгіене“...

Ці-ж можна, запраўды, казаць, як казаў п. Васілеўскі, што нашая „крэсавая меншасьцёвая балячка створана дзеля таго, што цяжка было „зусім дакладна сумясьціць этнаграфічныя граніцы з граніцамі дзяржаўнымі“?—Ня можна-ж пры правядзеньні этнаграфічна-дзяржаўных граніцаў рабіць „недакладнасьці“ ў сотні тысячаў квадратных кіляметраў і ў дзесятак мільёнаў „недзяржаўна-этнаграфічнага“ насяленьня!..

Аратар слушна нарысаваў агульную гістарычную тэндэнцыю паступовага, чарговага вызваленьня і саматварэньня ў этнаграфічна-дзяржаўных граніцах **народаў**, тварэньня імі ўласных **нацыянальных гаспадарстваў**. Але-ж якраз тое, што зроблена — быццам пад лёзунгам гэтай агульна-людзкай эвалюцыі — у выпадку Польшчы, гэта рашуча і прынцыпова пярэчыць духу і зьместу гэтай эвалюцыі.

Гістарычна чарговаму вызваленьню Польскага народу, стварэньню ім сваей **нацыянальнай** дзяржавы кожны народ і кожны воле любівы чалавек павінен толькі спагадаць і радавацца. Але справа ў тым, што ў „заходнім Вэрсалі“, а пасьля яшчэ ў другім „усходнім Вэрсалі“ (ў Рызе) зроблена нешта якраз **пагражаючае гэтаму вызваленьню**, гэтай волі польскага народу.

Аратар слушна кажа, што ў выніку нацыянальна-дзяржаўнага ўнезалежненьня народаў—„зьмяншаецца агульная сума нацыянальнага ўціску, але астаецца ўціск некаторых нацыянальных адрэзкаў, якія не ўвайшлі ў межы ўласнай нацыянальнай дзяржавы“.

Але, калі,—як сьцьвярджае з лічбамі і фактамі ў руках ў вядомай кніжцы італьянскі палітык Нітті, — **агульная сума нацыянальнага** ўціску і гвалту ў выніку „Вэрсальскай Канстытуцыі“ „Новай Эўропы“ ня толькі ня зьменшылася, але, наадварот, яшчэ павялічылася; калі гэтыя „нацыянальныя адрэзкі“, аб якіх, як быццам аб запраўды дробных кавалках, кажа п. Васілеўскі, мерацца, як мы казалі, дзесяткамі тысяч кіляметраў і мільёнамі насяленьня,—тады ўся справа зьмяняецца — пераварачываецца ўверх нагамі.

Зусім слушна казаў п. Васілеўскі, што гэтыя „нацыянальныя адрэзкі“ агульная палітыка змушана аддаць на ахвяру дзеля мэтаў палітычных (?), стратэгічных, эканамічных, камунікацыйных і г. д.

Але, што трэба рабіць, калі гэтая „ахвяра“, не даючы, як у даным канкрэтным выпадку, ніякіх карысьцяў ці выгад камунікацыйных і эканамічных, — „палітычна“ і „стратэгічна“ толькі... выклікае грозныя канфлікты, якія гэтая „ахвяра“ мела мэтай зьліквідаваць?..

„Вызваленьне (wyjarzmienie) таго ці іншага народу наступае **заўсёды** ў рэзультаце вайны“—слушна сказаў аратар. Дык вось, найгоршае вырашэньне — у выніку міра—праблемы нацыянальна дзяржаўных граніцаў—якраз тое, якое гэтую вайну ня толькі ня ўхіляе зусім, але, наадварот, робіць нямінучай і блізкай.

Дэмакратыя, якая перад усім ня хоча вайны,—казаў аратар, павінна знайсьці такі выхад для разьвязаньня справы меншасьцяў, які-б павёў да мэты—**без давядзеньня да вайны**.

На гэта трэба адказаць, што тэарэтычна гэта, можа, і магчыма, калі гэтыя „адрэзкі“ не дасягаюць некаторай велічыні і... вышыні нацыянальнай сьвядомасьці. А другое—калі гэтая дэмакратыя мае запраўдную шчырасьць і сілу ў „сваім паньстве“, — у кожным выпадку... большую, як гэта маюць паны польскія дэмакраты. І найслушней сам лектар сьцьвярджае, што ўсе тыя дэмакратычныя „формулы аховы меншасьцяў“, якія створаны на канфэрэнцыі ў Парыжу (ў Вэрсальскім і інш. трактатах)—нідзе, а перад усім у Польшчы—не выпаўняюцца.

Яшчэ слушней сьцьвярджае аратар, што ўся праблема польскіх меншасьцяў кампліктуецца яшчэ ў тым, што „жыхары гэтых крэсавых адрэзкаў сілай рэчаў цягнуцца да сваіх братоў па за граніцамі Польшчы“.

ГРАМАДЗЯНЕ! дамагайцеся для сваіх дзетак роднай беларускай школы!

Пэпэсаўцы ў Гданску.

Пэпэсаўскія паслы Лібэрман і Жулавскі прыехалі ў Гданск — дзеля перагавораў з мясцовымі сацыялістамі ў справе канфлікту Гданску з Польшчай.

Прамова Рыкава.

На агульным зьезьдзе вучыцялёў у Маскве старшыня В.Ц.І.К-у Рыков у абшырнай прамове заявіў, што „камуністычная партыя паставіла сабе мэтай—вызваленьне ўсіх паняволеных народаў. Фэдэрацыя СССР ня толькі тэарэтычна паставіла сабе гэтую мэту, але і фактычна праводзіць яе ў жыцьцё, карыстаючыся ўсемі даступнымі ёй спосабамі.

Замах на патрыарха Ціхана.

У Маскве 23 студня ў часе багаслужэньня нейкі чалавек зрабіў замах на патрыарха Ціхана. Замах быў папярэджаны мітрапалітам Пятром, які здалеў схапіць за руку праступніка. Ад узварушэньня патрыарх захварэў.

Францыя і СССР.

Дакладчык бюджэтнай камісіі францускага парляманту ў сваім дакладзе заявіў, што Францыя ўзнавіла зносіны з Расеяй, дзеля трох прычын:

1) канешнасьці палітычнага супрацоўніцтва з прыяцелямі Францыі на Усходзе,

2) урэгуляваньня справы „абыватэльства“ расейскіх эмігрантаў,

3) прыняцьця 130 міл. насяленьня СССР да эўрапэйскага гаспадарскага адзінства...

Дакладчык сьцьвярдзіў, што нота Францыі аб прызнаньні ня ставіла ніякіх варункаў. Што датычыць заявы ўраду СССР, што ён мае паўнамоцтвы прадстаўляць і бараніць перад Францыяй інтарэсы Кітаю і Манголіі, дык гэтыя дамаганьні ня могуць быць прызнаны Францыяй.

Ўканцы дакладчык п. Сімон заявіў, што на зварот расейскіх прыватных даўгоў францускім грамадзянам няма ніякай надзеі...

Апошняя заява выклікала жывы пратэст прысутнага прэм'ера Эрыо, каб... не адбіраць надзеі і веры тым, хто працуе ў Маскве ў справе гэтага звароту даўгоў...

Амэрыка і японска-расейская ўмова.

Амэрыка вельмі ўстрывожана ўмовай паміж Японіяй і СССР, і лічыць гэты крок Японіі выразным пераходам у лагер, воражы да Злучаных Штатаў

Новы праект „гарантыяў“.

Француская газэта „Echo de Paris“ піша, быццам новы нямецкі ўрад мае запрапанаваць Францыі зусім новы і вельмі арыгінальны праект так патрэбных Францыі „гарантыяў“ ад нападу з боку Нямеччыны: гэтыя гарантыі дасьць сама Нямеччына, але толькі... на 30 гадоў... Немцы гарантуюць Францыі яе граніцы, але рашуча адмаўляюцца гарантаваць польскія граніцы...

Газэта піша, што ў Нямеччыне сьвядома і напэўна чакаюць на няўхільную ўнутраную разруху ў Францыі, якую мае выклікаць фінансавая палітыка францускага ўраду. І тады будзе добры мамэнт для захвату Гданску і польскага Сьлёнску...

Немцам газэта радзіць зразумець, што Францыя згаджаецца на праект, але трэбуе такіх-жа гарантыяў для Польшчы...

Казка пра белага бычка...

Новая нота саюзьнікаў.

Саюзьнікі паслалі Нямеччыне новую ноту з пагрозай рэпрэсіямі, калі нямецкі ўрад не забароніць заводу Круппа выпаўняць заказы для аргентынскага флёту,—бо гэта супярэчна з Трактатам.

Нямецкая гісторыя сусьветнай вайны.

Нямецкі дзяржаўны архіў выпусьціў 2 першыя томы вялікага выданьня „Сусьветная вайна 1914 — 1918 г. г.“.

Францускія даўгі Амэрыцы.

Амэрыка моцна націскае на Францыю,каб яна прыступіла нарэшце да ўрэгуляваньня сваіх даўгоў.

Дагэтуль усе прапазіцыі і праекты Францыі адкідаліся амэрыканскім урадам. 27 студня Эрыо меў зрабіць заяву ў гэтай справе ў парляманце.

Мэдыцынска-палітычны нагляд за Мусоліні.

Цэнтральная Рада фашыстаў пастанавіла наладзіць за Мусоліні спэцыяльны нагляд, бо ў апошнія дні il duce (правадыр) стаў выяўляць азнакі паступовага паралiжу (сухоткі мозгу!) і ўмысловае хваробы (спадчына па вясёлай моладасьці).

Гэткім чынам сам правадыр узяты партыяй пад апеку...

Забойчае запярэчаньне.

Італьянскае пасольства ў Капэнгагене (сталіца Даніі) афіцыяльна „праступе“ вестку, аб тым, што прэм. Мусоліні... звар'яцеў...

Паліцэйскі тэрор у Харватыі.

Звольненыя з вастрогу па загаду судовых уладаў сябры харвацкай рэспубліканскай сялянскай партыі зараз-жа па выхадзе з няволі ізноў усе арыштаваны паліцыяй, якая знайшла зараз-жа ў іх новыя праступленьні — ужо ўгалоўныя...

Дакумэнты дзяржаўнай здрады Радіча.

Урад Пашыча публікуе цэлы рад дакумэнтаў, даводзячых дзяржаўную здраду Радіча і яго перагаворы і ўмовы з радавым урадам і „Сялянскім Інтэрнацыяналам“ у Маскве.

Брантінг падаўся ў адстаўку.

Вядомы ўсяму сьвету палітычны і грамадзкі дзеяч, швэдзкі сацыяліст Брантінг, былы прэм'ер і прадстаўнік скандынаўскіх дзяржаў у Лізе Народаў, падаўся ў адстаўку. На яго месца прэм'ерам швэдзкага ўраду назначаны Зандар.

Брантінга гарачым і добрым словам заўсёды будуць успамінаць усе пакрыўджаныя народы, якія неўваходзяць у Лігу „Народаў“ — бо, здаецца, ці ня ён адзін быў у Лізе запраўды і да канца шчырым абаронцам іх правоў — проці тых дзяржаўных жываедаў, якім яны аддадзены Антантай.

Яшчэ паражэньне гішпанцаў.

У апошнія дні гішпанцы ў Марокко ізноў дазналі цяжкага паражэньня. З атраду ў 500, душ пачаўшага наступленьне проці анджэраў, вярнулася жывымі толькі—200.

Англійцы ў Судане.

Англійскі камісар у Ягіпце паведаміў ягіпецкага прэм'ера аб тых „мерах“, якія апрацаваў англійскі губэрнатар у Судане ў справе абароны краю пасьля вываду з яго ягіпецкіх войск.

Ягіпецкі ўрад у сваім адказе з больлю сьцьвярджае абражаючы і крыўдны дзеля годнасьці і інтарэсаў Ягіпту характар гэтых мераў і заяўляе, што, ня гледзячы на ўсё, няма такое сілы, якая-б разарвала сувязь паміж Ягіптам і Суданам.

„Перадышка“ пад Шанхаем.

З Лёндану даносяць, што ваюючыя пад Шанхаем кітайскія арміі зрабілі 24 студня перадышку на адзін тыдзень у зьвязку з сьвятам кітайскага новага году.

Чарговая „рэвалюцыя ў Чылі.

У Чылі (у паўдзённай Амэрыцы) ахвіцэры зрабілі чарговую „рэвалюцыю“, скінуўшы ўрад. Выбрана „Хунта“ (дырэкторыя“) з 3 асоб: адмірала, генарала і аднаго „цывіля“. „Паўстанцы“ зьвярнуліся да выгнанага нядаўна прэзыдэнта Алессандрі, які жыве ў Рыме, з просьбай вярнуцца назад і быць далей прэзыдэнтам рэспублікі.

Алессандрі згадзіўся, але паставіў варункам, каб неадкладна быў створаны цывільны ўрад, які вызначыць новыя выбары народнага сабраньня для апрацаваньня новай канстытуцыі.

ХРОНІКА.

Беларуская мова на матуральных экзаменах. „Dz. Wil.“ паведамляе, што Міністэрства Асьветы дазволіла вучням-беларусам на матуральных экзаменах даваць адказы ў беларускай мове па ўсім прадметам курсу, апрача паляністыкі, гісторыі і геаграфіі.

Паштовыя баламуцтвы. Нядаўна ў газэтах зьявілася ўрадавае апавяшчэньне аб пісаньні адрасоў на паштовай карэспандэнцыі. Апавяшчэньне гэтае напісана так, каб яго, мусіць, ніхто не зразумеў! Бо-ж запраўды: ў ім было сказана, што адрасы трэба пісаць папольску, пры гэтым-жа назоў мясцовасьці павінен быць напісаны... **папольску!** Калі **абавязкова** трэба пісаць папольску назоў мяйсцовасьці, дык з гэтага лягічна выцякае, што ўсё іншае **неабавязкова** пісаць у дзяржаўнай мове,—інакш кажучы, імя адрасата і падрабязны адрас могуць быць пісаны і пабеларуску.

Гэтак зразумела ўрадавае апавяшчэньне і публіка, і шмат хто з урадоўцаў пошты. Пасыпаліся пісьмы з беларускімі адрасамі. Але праз нейкі час начальнік віленскае паштовае канторы забараніў ўрадоўцам сваім прымаць заказныя пісьмы

Ня спыняемся ўжо на тым, што ў канцы шаноўны прадстаўнік польскай сацыялістычнай моладзі паўтарае, здаецца, ужо каля 20 гадоў,—аб „нізкай ступені нацыянальнае сьвядомасьці беларускага народу“, аб „туманнасьці паняцьця аб беларускай нацыі“, якое йшчэ „няма“, а ёсьць толькі сялянская маса „тутэйшых“ і г. д. Усё гэта, можа, і **было** вельмі „актуальна **20 гадоў** назад, але не цяпер.

Пераходзім далей да прамовы п. Недзялковскага, які даў нарыс „гісторыі польскай палітычнай думкі адносна да ўкраінскай і беларускай праблемы“, а справядлівей — гісторыі няшчырага жаданьня, але, затое шчырага бяссільля польскай лявіцы зрабіць хаця дробную частку з усяго таго, аб чым яна „думала“, а прынамся—прамаўляла і дакляравала.

У часе вайны і зараз пасьля вайны польская дэмакратыя высунула так-званую „фэдэрацыйную праграму“, якая імкнулася да стварэньня **фэдэрацыйнай польска-украінска-беларускай рэспублікі**“.

Гэткая, як казаў шчыра аратар, **была** праграма польскай дэмакратыі.

„У нейкі пэрыяд фэдэрацыйную праграму (гэтую?) прыняла, як сваю, уся польская палітычуая думка (!), бо нават правыя партыі падпісалі—у 1917 г. (!) адозву, сьцьвярджаючую, што воляй і мэтай Польшчы ёсьць утварэньне гэткай Фэдэрацыйнай Рэспублікі. Але **пасьля атрыманьня незалежнасьці** (курсіў наш), правыя партыі зыйшлі з гэтага становішча“...

Так заўсёды й бывае: пакуль справа „ў думцы“— адно, а калі дайшло да „дзела“, — дык зусім што другое...

І вось, правыя партыі адмовіліся ад фэдэрацыі— пасьля атрыманьня з рук „антанты“ (Францыі) незалежнасьці Польшчы і — з тых-жа рук „мандату“ на беларускія і ўкраінскія тэрыторыі. — Пакуль ня мелі нічога, дык сулілі ўсё, але, як толькі атрымалі сваё, дык працягнулі рукі й на чужое...

Але аратар казаў далей, што левыя партыі — польская дэмакратыя — зрабілі тое-ж самае з „сваей“ фэдэрацыйнай праграмай — толькі крыху пазьней за правых...

Аратар шчыра прызнаецца, што, калі Пілсудскі пачаў займаць украінскія і беларускія абшары, пачаў рабіць „facty dokonane“, дык тады ўжо аб гэтай фэдэрацыйнай праграме „nie myślano“... І гэта, паводле аратара, было абмылкай...

Але—пасьля Рыжскага міру даўная фэдэрацыйная праграма страціла зусім усялякі сэнс істнаваньня, дзеля таго, што **абшары, якія зьяўляюцца цэнтрамі крэсавых нацыянальнасьцяў (украінцаў і беларусаў), асталіся па-за межамі Польшчы...**

Можа, аратар прызнае ўжо і далейшы вывад з яго-ж слоў: што разам з гэтымі цэнтрамі астаўся па-за межамі Польшчы і там знайшоў увесь страчаны ў Польшчы сэнс істнаваньня і ўвесь „program federacyjny“... Але на гэты, здавалася-б, канешны вывад унікаючая вайны, паводле п. Васілевскага, польская дэмакратыя, відаць, не згаджаецца... Бо п. Недзялковскі заяўляе, што яна „не адракласяя зусім ад фэдэрацыйнай праграмы — „на далейшы час“, — але толькі лічыць яе ў сучасным укладзе сіл — нерэальнай“, а да таго-ж — яшчэ і „пагражаючай вайной з Расеяй“. „А ўсё, што пагражае нарушэньнем міра, — абсалютна недапусьціма“. Дзеля таго польская дэмакратыя можа мысьліць аб вырашэньні крэсавых спраў, толькі не нарушаючы Рыжскага Трактату“.

Дзеля таго аратар прапануе стварыць для меншасьцяў у межах сучаснай Польшчы такія формы сужыцьця, якія гарантавалі-б ім ня толькі апеку дзяржавы і роль пасыўнага чыньніка ў краю, але і актыўнае ўчасьце ў будове і кіраваньні ўсім дзяржаўным жыцьцём Польшчы. Аратар меў на думцы апрацаваныя PPS праекты аўтаноміі.

Аб гэтай „аўтанамічнай праграме польскай лявіцы“, якая замяніла „program federacyjny“, казаў на вечы пасол Прагер.

Надзвычайна цэннае прызнаньне зрабіў ён у самым пачатку прамовы: ён адзін з лідэраў П.П.С., шчыра прызнаўся, што „Рыжскі Трактат быў якраз **кампрамісам** паміж прынцыпова рознымі спосабамі вырашэньня крэсавага пытаньня — спосабам **ператравеньня** крэсавых нацыянальнасьцяў... праграмай фэдэрацыйнай“.

І вось, на гэты „кампраміс“ — забойства (бо-ж „стравеньня!“) з жыцьцём, — на кампраміс „з жываедамі — эндэкамі і пайшла гуманна-мілітарыстычная польская „дэмакратыя“. П. п. Недзялковскі, Васілевскі Домбскі і інш. — былі першымі „разьнікамі на рыжскай „бойні“...

Аратар дзеля таго прызнае, што „пры разьвязаньні крэсавай праблемы палякі павінны лічыцца з тым, што **насяленьне** выходзіць сваімі пачуцьцямі па-за межы Польшчы — да сваіх братоў, якія знаходзяцца пад уплывам крывадушнай, але дасягаючай мэты палітыкі Расеі“...

І, запраўды, забойчым акордам было напамінаньне прамоўцы, што „неляяльныя“ цяпер меншасьці „далі доказ сваёй ляяльнасьці адносна да польскай дзяржавы на пачатку гэтага Сойму, падаючы галасы за прэзыдэнта разам з польскай дэмакратыяй“ (Дый нават і за **ўрад** п Сікорскага!).

„Далі гэтым сьвядэцтва таго, што якраз ад польскай дэмакратыі чакаюць вырашэньня сваіх спраў“...

„Чакаюць“? — Не: хіба „чакалі“! Праўда, было гэткае „lekke pamiętanie“...

Наагул трэба прызнаць, што „гісторыя палітычнай... impotencji (бяссільля) — як у думках, так яшчэ больш — **у дзейнасьці** польскай дэмакратыі“ дадзена аратарамі на варшаўскай „зборнай лекцыі“ вельмі ярка і дакладна“.

М.

† КСЕНІЯ КРАСІНСКАЯ.

Праўдзівая веліч душы выяўляецца ня толькі ў вялікіх дзеяньнях, што імя ўчыніўшага іх услаўляюць на ўсенькі сьвет. Веліч душы крыецца ня менш часта ў тых ціхіх, нявідочных грамадзкіх працаўнікох,якія, быццам маленечкія колцы ў вялізарнай усенароднай машыне, зьяўляюцца абсалютна неабходнымі дзеля руху гэтае машыны.

Да такіх ціхіх, нявідочных адзінак, што працай жыцьця свайго выявілі веліч душы, належыць і зышоўшая без пары на 26-ым годзе жыцьця Ксенія Красінская. Сухоты, люты вораг нашае маладое народнае інтэлігенцыі, скасілі і Яе, як цэлы рад другіх беларускіх ідэйных працаўнікоў.

Красінскую ведалі добра ўсе нашы мастакі—артысты, якія працавалі разам з Ёй пры будове нашага тэатру ў Вільні. Яна была аднэй з найбольш жывых работніц Беларускае Драматычнае Майстроўні, закладзенае братам Яе, Мікалаем. Яна выступала і на сцэне, і працавала неўтаміма—паскольку пазваляла здароўе—у галіне арганізацыі нашага тэатру.

А побач з гэтым, захопленая беларускай ідэяй, яна аддавала нязьлічаныя дробныя, але, ня гледзячы на гэта, нязвычайна цэнныя ўслугі беларускай грамадзкай і палітычнай рабоце,—услугі, якія ня твораць **іменьня**, але памагаюць тварыць **дзела**. І аб гэтых услугах ведалі толькі найбліжэйшыя да Яе.

Ідэалістка па прыродзе,—„не от мира сего“,—Яна тым болей адыходзіла ад асабістых, эгоістычных спраў, што вечная пагроза перадчаснае сьмерці забівала ў Ёй радасьць жыцьця, магчымасьць карыстацца гэтым жыцьцём **для сябе**.

Нязвычайна цяжкія матаряльныя варункі жыцьця не давалі, як сьлед, бароцца з хваробай. Урэшце надумалася Яна ў мінулую восень перабрацца за кардон, спадзяючыся папасьці на палудзень—у Крым, каб у тамтэйшым цёплым і мягкім клімаце папращць здароўе і набрацца новых сіл.

Ды плян гэты ня ўдаўся, Яе вярнулі назад у Вільню, а перажытыя маральныя і фізычныя турботы аканчальна зламалі Яе кволы арганізм. Ёй прышлося легчы ў бальніцу — у „Мішмэрэс Хойлім“, дзе ў ноч з 25 на 26 студня Яна і памерла.

На пахароны Яе сабралася даволі вялікая грамада віленскіх беларускіх дзеячоў, якія і праводзілі Яе на Еўфрасінеўскі магільнік, дзе зләжылі цела Яе ў „беларускім кутку“— побач з магілкамі беларускіх вучняў, Калаўра і інш.

Хай лёгкая будзе Ёй родна зямелька!

А. Н.

з беларускім адрасамі, а зварчаўшымся да яго беларусам заявіў, што і за дастаўку адрасатам простае карэспандэнцыі з беларускімі адрасамі пошта на сябе адказнасьці не бярэ.

Што ўсё гэта знача?

Калі ўрадавае апавяшчэньне **нічога не зьмяняе** ў істнаваўшым дагэтуль прымусе пісаць **увесь адрас** папольску,—дык навошта-ж гэная гутарка аб абавязковасьці пісаньня папольску-ж назову мяйсцовасьці? Ці гэта, мо‘, зроблена, як і шмат іншых паяпровых „свабод“, дзеля вывазу заграніцу, а адначасна паштовым установам загадана рабіць усё пастараму?

Можа-б нашы паслы заняліся гэтай справай і выясьнілі ў Варшаве, што гэта за баламуцтва?

☞ **Перамаляваліся.** Як ведама, камісар ураду п. Вімбор, адмовіўся зацьвярдзіць статут Беларускага Клюбу, які падалі вядомыя прадстаўнікі беларускага грамадзянства з дырэктарам Гімназіі Р. Астроўскім на чале. Пры гэтым п. Вімбор заявіў, што клюбаў у Вільні ўжо залішне многа.

Ня гледзячы на такую заяву, той-жа п. Вімбор зацьвярдзіў—як піша „Грам. Голас — статут новага „беларускага“ клюбу пад назовам „Віленскі Беларускі Клюб“, які гэтымі дзямі пачне сваю чыннасьць.

Новы клюб — той тэй-жа валэйшаўскае банды, якая вяла шулерню пад назовам „Беларускае Грамадзянскае Сабраньне“. Пасьля аканчальнае кампрамітацыі гэнага прытону крыміналістаў у сувязі з выкрытымі зладзействамі, учыненымі вышэйшымі ўрадоўцамі віленскае паліцыі куратарыюму—сталымі гасьцьмі шулерні, — валэйшаўская банда, як відаць, пастанавіла „перамаляваць вывеску“. І вось віленская адміністрацыя, забаранішая беларускаму грамадзянству стварыць свой запраўдны клюб,—гэтым разам не палічыла, што „клюбаў у Вільні зашмат“, і дала канцэсію на новы ігорны прытон...

☞ **У праваслоўнай духоўнай сэмінарыі.** На месца звольненага няўдзячнай уладай ініцыятара спольшчаньня сэмінарыі, архімандрыта Піліпа Марозава, назначаны былы вучыцель валынскае сэмінарыі Тучэвскі.

☞ **Падзяка.** Мір. Гуртку Аматараў Артыстаў. 20 злоты, як ахвяру для дзіцячага прытулку, атрымалі. Шчыры і вялікі дзякуй.

Камітэт Белар. Т-ва помачы пац. ад вайны.

☞ **„Арышт шпіёнскай банды“.** „Dz. Wil.“ піша, што паліцыя арыштавала ў Празароцкай гміне, Дісьненскага павету, 20 асоб, якія займаліся шпіёнствам на карысьць Радавай Расеі. Сярод арыштаваных была нейкая Шчэнсновіч, якая ў часе паяўленьня паліцыі прыняла атруту і памёрла.

Цэнтральная Беларус. Школьная Рада.

гэтым паведамляе вучыцялёў, якія склалі анкету ў Ц.Б.Ш.Р. і наагул зацікаўленых беларускімі вучыцельскімі курсамі, што—

1) Урад мае адчыніць беларускія вучыцельскія курсы **ў Кракаве на 40 слухачоў** і ў **Вільні** пры Кураторыюме Віленскага Школьнага Вокругу **на 40 слухачоў**;

2) Дзеля таго, што курсы адчыняюцца ўрадам, то асобы, якія жадаюць паступіць на курсы ў Вільні, могуць скласьці ў Кураторыюме Віленскага Школьнага Вокругу заяву аб залічэньні на курсы з адпаведнымі дакумэнтамі; а копію заявы абавязкава прыслаць у Цэнтральную Беларускую Школьную Раду;

3. Паведамляючы аб вышэй сказаным, Ц.Б.Ш.Р. даводзіць да ведама заінтарасаваных, што ею робяцца перад уладаю заходы аб адчыненьні беларускіх вучыцельскіх курсаў у Вільні на 300 слухачоў.

Цэнтрал. Беларус. Школ. Рада.
Вільня, Віленская 12—6.

Карэспандэнцыі.

Пародыя самаўрадаваньня.

(Слонім).

Пародыяй самаўрадаваньня зьяўляюцца ў нас павятовыя сойміні. Слонімскі соймік ня робіць вынятку. Старшынёю сойміку зьяўляецца павятовы стараста, а сябрамі, пераважна, залежныя ад яго войты. Атрымліваючы пэнсію ня менш, як настаўнікі, седзючы на гаспадарках і маючы пабочныя даходы „па службе“, гэтыя паны багацеюць ня днямі, а гадзінамі. Калі пры разглядзе якога пытаньня стараста запытаецца: „хто проціў?“, то ўсе маўчаць. Калі-ж які „нетактоўны“ войт выступіць з апазіцыяй, то стараста зараз асадзіць пытаньнямі „ну, што там скажа **п. войт?**“ І той, зразумеўшы, што ён мае дачыненьне з сваім начальнікам, адразу сьціхае.

„Дэмакратычны“ Слонімскі соймік купіў цялятамі 6 **чырвоных** бычкоў, каб з іх выгадаваць племенных быкоў... Аднак, кармілі іх так дрэнна, што быкі вышлі заморкамі, і іх соймік выставіў на таргі. Гэтых бычкоў з таргоў, змовіўшыся наперад з гандлярамі, купіў радны сойміку п. Калантай і купіў за бязцэн, бо ў сярэднім цана бычка была 100 зл., а ён купіў іх шмат танней—па 65 зл. за штуку. Соймік нічога ня меў проці таго, каб чырвоныя бычкі дасталіся Калантаю.

Цяпер будуць нанова гавадзіць чырвоных бычкоў, бо мужыкі ў нас нячырвоныя. **Б.**

Прыезд дэпутата.

(Вёска Чамяры, Слонімскага павету).

12.І.1925 году, у дзень поснай Куцьці перад Трыма Каралямі, вёска Чамяры мела падвойнае сьвята. Вольны, з прычыны Куцьці, ад працы народ спатыкаў свайго дэпутата ў Сойм, грамадзяніна Рагулю, які неспадзявана прыехаў у Чамяры, каб на мейсцы пазнаёміцца з варункамі, у якіх жыве адзіная на гміну прыватная пачатковая беларуская школа. Вестка аб гэтым маланкай абляцела ўсю вёску. Старыя і малады, прыбраўшыся пасьвяточнаму, пачалі зьбягацца, каб паглядзець на выбранага імі дарагога пасла. У кароткі час каля школы сабралася з чатырыста асоб, ня лічучы вучняў. Вуліцу і двор прыбралі пасьвяточнаму.

Сьвята было вялікае. Жывучы каля сарака гадоў на сьвеце, я ніколі ня бачыў такога прыкладнага парадку, ды такой радасьці, якая была відаць у прысутных пры спатканьні пасла Рагулі грамадзян. Старыя па гадоў 65—70 цягнуліся адзін перад адным, каб хоць пабачыць свайго заступніка. Жонкі, бягучы ў грамаду, плакалі ад радасьці, называючы пасла сонейкам, якое заглянула ў іх гаротную хату.

У гэтае вялікае сьвята, якое здарылася адзін раз у пяць гадоў, жанчын дома не маглі затрымаць нават іх маленькія грудныя дзеці.

А гадзіне 10 зрана пасол прыбыў у школу. Каля школы яго спаткаў вучань, І. Міска, з хлебам і сольлю і з кароткім прывітаньнем. Пасол падзякаваў за прывітаньне і ад сябе і ад усяго Пасольскага Клюбу, ды пачаў вітаць вучняў і ўсю грамаду, што зьбеглася на яго спатканьне. Пасьля прывітаньня зайшлі ў школу. Школа—вельмі цесная (7 . 8 . 3½ арш.), але зьмясьціла ўсіх 57 вучняў і шмат гасьцей. Тут пасла вітаў вучыцель школы, Бурсэвіч. Пасьля прывітаньня вучнёўскі хор пяяў.

Пасол пабыў у школе каля поўгадзіны. За гэты час вучні паасобку і ў групах прадэклямавалі некалькі вершаў, апавяданьняў і жартаў. Было відаць, што пасол перажывае ў сэрцы сваім радасныя, а заразам і цяжкія мінуты. Прад ім, з аднаго боку, стаяў народ, які праз родную школу імкнецца да лепшай долі і сьвятлейшай будучыні, з другога — школьная адміністрацыя, якая не згаджаецца легалізаваць гэтую школу і пусьціць яе ў школьны будынак, што стаіць зусім пусты, ды ў якім жыве бяз працы польскі вучыцель. Затое, што дзеці ня ходзяць у польскую школу і нібы зусім ня вучацца, вёска аштрафавана больш, як на 3,000 злотых. Вялікі і цяжкі сум агарнуў сэрца пасла. Гэтыя думкі і гэтыя цяжкія мінуты мелі і прысутныя жанчыны і мужчыны ў сэрцах сваіх.

Ад імя Пасольскага Клюбу пасол ахвяраваў на патрэбы 25 злот. і дзякаваў вучням за іх стараньне і за іх імкненьне да навукі, зазначаючы, што з усяе сілы будзе дабівацца легалізацыі школы і будзе яе падтрымліваць. Бацьком і маткам вучняў пасол расказаў аб тым, што ён быў у Слонімскага старасты і ў Школьнага Інспэктара. Інспэктар нібы даў слова — адмяніць кары. Бацькі і маткі былі рады, што пасол прасіў за іх п. Інспэктара, але ж... словам п. Інспэктара пакуль што ня вераць!

Разьвітаўшыся з прысутнымі, пасол пакінуў вёску.

Сьвята скончылася, але-ж памятка застанецца на доўга. Відаць, што народ, які аддаў свае галасы пры выбарах у Сойм за беларускіх паслоў, гатоў у кожын час аддаць за іх і жыцьцё сваё.

Чамеравец.

Вясковы тэатр.

(З Косаўшчыны).

У нашай вёсцы 11 студня 1925 г. хатнім спосабам адбылася вечарына, на якой вясковыя хлопцы згулялі твор „Пільнуй Сваей Хаты“.

Як жаноцкія, так і мужчынскія ролі ігралі пераважна хлопцы. Пасьля спэктаклю дэклямаваліся вершы Янкі Купалы. Прысутных было ў хаце паўнюсенька.

Вечарынаю гасьці засталіся здаволены. Яна прынесла ў іх сялянскае шэрае жыцьцё шмат сьвежых хварб і новае сьвятло.

З сумам трэба адзначыць, што вечарына гэта адбылася нялегальна, бо ніхто з запужаных сялян не адважыўся падаць п. Старасце просьбы аб дазволе. **„Нялегальны“.**

Прапажа газэтаў.

(Івацэвічы, Косаўскага п.).

З таго часу, як агентам, які выдае пісьмы і іншую карэспадэнцыю з тутэйшага паштовага аддзелу, стаўся нейкі п. Кідаўскі, беларускія газэты пачалі дахадзіць да нас надта неакуратна (гублюцца кудысь нумары). На нашы просьбы пашукаць такога і такога нумару, ад яго мы адтрымоўваем заўседы адзін і той самы адказ: „Niemam czasu“.

Гэта дае магчымасьць думаць, што ў прапажы нашай газэты вінават сам пан Кідаўскі. Канфіскуючы сыстэматычна беларускую газэту, п. Кідаўскі, відаць, ня хоча падумаць аб тым, як дорага яна кожнаму з нас селяніну. А, можа, ён у гэтым мае якуюсь „вышэйшую“ „шляхотную“ мэту, дзеля каторай так цынічна і вульгарна абходзіцца з намі? **Птушка.**

Юрыдычныя парады.

1) **П. Кудліцкаму.** У справе заплаты за згарэўшы дом зьвярніцеся па гэткаму адрасу: *Dyrekcja Ubezpieczeń Wzajemnych, Wilno.*

2) **Беларусу Ѳ. Д-аву.** Трэба ведаць першы кантракт, а так нічога сказаць немагчыма.

3) **Язэпу Шырко.** Кожны ўзьбярэжны гаспадар мае права лавіць рыбу ў тэй часьці возера, якая прылягае да яго берагу, і ад гэтага берагу да палавіны возера. На ўсё возера ў такіх граніцах, як на рысунку, трэба было-б мець дакумант. Лепей пачынаць суд ня вам, але памешчыкам; тады яны павінны будуць паказаць дакумэнты, калі маюць.

4) **П—у.** Вы павінны даказаць, што брат ваш запраўды памер у Расеі.

Можна папрабаваць дастаць мэтрыку сьмерці брата цераз Польскага Консула; калі ёсьць хто знаёмы ў Расеі, то прасіць яго, каб дастаў мэтрыку, засьведчыў яе ў Польскага Консула і выслаў сюды заказным (з Расеі заказныя пісьмы сюды ходзяць); бяз мэтрыкі-ж нічога ня будзе.

Усячына.

400-лецьце сьмерці Васко дэ Гамы.

24 студня ў сталіцы Партугаліі сьвяткуюць 400-лецьце сьмерці вялікага партугальскага мараходца Васко дэ Гамы, які адкрыў марскі шлях у Індыю.

У сьвяткаваньні прымаюць учасьце ўсе дзяржавы праз сваіх спэцыяльных прадстаўнікоў.

Рэдактар-Выдавец **Антон Пракапеня.**

Друкарня **Н. Левін і Сын,** Вільня, Нямецкая 22.